

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

БАРАНЕЦЬКА ЮЛІЯ МИКОЛАЇВНА

УДК 378.036-057.87:78.077(043.3)

**ВИХОВАННЯ У СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ ДОЗВІЛЛЯ ЗАСОБАМИ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

13.00.07 – теорія і методика виховання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії, Міністерство освіти і науки України, м. Хмельницький.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Деркач Оксана Олексіївна,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, м. Вінниця.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України
Шевченко Галина Павлівна,
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, директор Науково-дослідного інституту духовного розвитку людини, м. Северодонецьк.

кандидат педагогічних наук, доцент
Пішун Сергій Григорович,
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, доцент кафедри гуманітарних дисциплін, м. Глухів.

Захист відбудеться «30» травня 2017 року о 15⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вулиця К. Острозького, 32, корпус №2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вулиця К. Острозького, 32 та на сайті університету за адресою www.vspu.edu.ua/.

Автореферат розісланий «28» квітня 2017 року.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

Коломієць А.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах сучасного інформаційно-культурного простору все більшої актуальності набуває проблема вільного часу та культури дозвілля особистості. Це зумовлено переосмисленням національних культурних традицій і трансформацією духовних цінностей, що має місце впродовж останніх десятиліть. Сучасна інфраструктура дозвіллевих закладів нерідко лише сприяє поширенню негативного впливу засобів масової інформації на свідомість молодого людини, пропагуючи алкоголь, тютюнопаління та інші форми соціально неприйнятної поведінки. Все це призводить до нерозуміння студентською молоддю справжніх життєвих цінностей, зниження моральних критеріїв у їх свідомості та поведінці, зростання тривожності, особистісної і соціальної невизначеності. Особливої значущості проблема вільного часу та культури його проведення набуває в контексті організації навчально-виховного процесу вищих педагогічних навчальних закладів, випускники яких мають не лише постійно дбати про своє професійне та особистісне зростання, а й усвідомлювати соціальну відповідальність за долю своїх майбутніх вихованців, бути людиною культури і носієм загальнолюдських цінностей.

Національно-культурне відродження, притаманне нашому часу, все більше актуалізує посилення зв'язку між культурою та освітою, що зумовлено прагненням зреалізувати той потужний світоглядний та виховний потенціал, яким володіє мистецтво. В цьому контексті особливе значення відводиться музичному мистецтву як надійному засобу впливу на становлення особистості, що розглядається не лише як джерело естетичної насолоди, але як обов'язковий компонент навчання та виховання молодого покоління. Воно є незамінним засобом творчого збагачення естетичного досвіду особистості, навчає мислити, пізнавати, аналізувати, порівнювати та співпереживати, відіграє вагомий роль у вихованні студентської молоді, що відповідає пріоритетним напрямкам розбудови вітчизняної системи вищої освіти.

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що питання навчання та виховання майбутнього вчителя постійно знаходяться в полі зору провідних вітчизняних учених. Зокрема, особлива увага нині приділяється розробці філософських, теоретичних і методичних засад змісту професійної підготовки учителя (О. Акімова, В. Андрущенко, Г. Васянович, С. Гончаренко, Р. Гуревич, О. Дубасенюк, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало та ін.); організації виховної взаємодії у системі «викладач – студент» (І. Бех, О. Сухомлинська) та інноваційним підходам до здійснення виховної роботи у вищому навчальному закладі педагогічного спрямування (О. Безкоровайна, О. Коберник, В. Сорочинська, В. Шахов та ін.); пошуку ефективних шляхів духовного і культурного розвитку майбутніх учителів засобами мистецтва та художньо-творчої діяльності (Б. Брилін, Д. Джола, О. Деркач, Г. Локарева, Л. Масол, Н. Миропольська, Н. Мозгальова, О. Отич, Г. Падалка, О. Рудницька, Г. Тарасенко, Г. Шевченко, А. Щербо, О. Щолокова та ін.).

Впродовж минулого століття зарубіжні та вітчизняні учені неодноразово приділяли свою увагу вивченню природи і соціальної цінності вільного часу (В. Нарштант, Е. Шредер – Німеччина; В. Байкова, Б. Грушин, Є. Клопов, Г. Орлов, В. Патрушев, В. Соколов – Росія; І. Гімро, В. Піча – Україна) та дозвілля (А. Вілл – Англія; Ж. Дюмазедьє, Ж. Фрідман – Франція; М. Каплан, Д. Неулінгрен, Р. Попп, Дж. Шіверс – США; Г. Мінц, Б. Тітов – Росія; В. Бочелюк, А. Воловик, В. Воловик – Україна). Щодо останніх десятиліть, то вони ознаменувалися активізацією інтересу вітчизняних учених і педагогів-практиків до розробки теоретичних і методичних засад педагогіки дозвілля (І. Гутник, І. Белецька, Б. Брилін, К. Панчук) та підготовки вчителя до організації дозвіллевої діяльності дітей і підлітків (І. Бойчев, В. Звєкова, Н. Яременко, Т. Яцула). З'явилися дослідження, присвячені питанням виховання культури проведення вільного часу (І. Суботін, С. Кузьмін, С. Цюлюпа) та культури дозвілля (С. Пішун, С. Сергієнко Т. Ченіговець), однак основна увага в них зосереджена переважно на віковій категорії дітей шкільного віку. Щодо виховання культури дозвілля студентської молоді, то у цих працях розкриваються лише окремі аспекти цього питання, а реалізація виховного потенціалу музичного мистецтва як засобу виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля допоки не стала об'єктом спеціального наукового пошуку.

Отже, виявлені суперечності між: визнанням особистісної та соціальної цінності дозвілля людини, покликаною забезпечити її духовно-моральний, інтелектуальний, емоційний, фізичний розвиток, та відсутністю механізмів виховання культури дозвілля у студентів; потужним світоглядно-виховним потенціалом музичного мистецтва і засиллям псевдокультурної та антигуманної мистецької продукції у засобах масової інформації, що спричиняють втрату загальносуспільних ціннісних орієнтирів студентської молоді; нагальною об'єктивною потребою суспільства у вихованні культури дозвілля студентської молоді засобами музичного мистецтва й недостатньою науково-методичною розробленістю цієї проблеми у сучасній системі вищої педагогічної освіти зумовили вибір теми дослідження «Виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження проводилося відповідно до тематичного плану наукових досліджень Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії і є складовою комплексної наукової теми «Інновації у виховному процесі ВНЗ» (0108U002347). Роль здобувача в її виконанні полягає в розробленні, обґрунтуванні й експериментальній перевірці організаційно-педагогічних умов виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва.

Тему дисертації затверджено вченою радою Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (протокол № 2 від 23.02.2011 р.) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 6 від 17.06.2014 р.).

Мета дослідження – полягає у визначенні й експериментальній перевірці організаційно-педагогічних умов виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва.

Об'єкт дослідження – виховання студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови виховання у студентів культури дозвілля засобами музичного мистецтва в умовах вищого педагогічного навчального закладу.

Завдання дослідження:

1. Здійснити дефінітивний аналіз ключових понять та дослідити специфіку реалізації виховного потенціалу музичного мистецтва у зарубіжній і вітчизняній педагогічній теорії та практиці.

2. Визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні вихованості культури дозвілля студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

3. Розробити модель та обґрунтувати організаційно-педагогічні умови виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва.

4. Експериментально перевірити ефективність методики реалізації організаційно-педагогічних умов виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва буде ефективним за таких організаційно-педагогічних умов:

- забезпечення системної культурно-просвітницької позааудиторної виховної роботи у ВНЗ;
- сприяння художньо-творчій самореалізації студентів засобами музичного мистецтва;
- організація інтелектуально-розважального музичного дозвілля студентів;
- залучення студентів до організації та проведення музичних соціальних проєктів благодійного характеру.

Для реалізації мети і виконання поставлених завдань було використано комплекс взаємопов'язаних **методів дослідження:**

– *теоретичні* (аналіз, синтез, порівняння, класифікація та узагальнення інформації з нормативних документів, філософської, психологічної, педагогічної літератури і методичних джерел в аспекті досліджуваної проблеми; систематизація та узагальнення власного педагогічного досвіду, моделювання), що дали змогу сформулювати власний погляд на поставлену проблему, визначити наукові засади створення експериментальної моделі виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва;

– *емпіричні* (анкетування, опитування, спостереження, бесіда, узагальнення, аналіз продуктів художньо-творчої діяльності студентів, педагогічний експеримент) – з метою діагностування рівнів вихованості у

студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля та перевірки ефективності означених організаційно-педагогічних умов її виховання засобами музичного мистецтва;

– *статистичні* (математичне оброблення результатів дослідження, їх якісний аналіз, відображення у табличних і графічних формах) – з метою узагальнення результатів експериментального дослідження та забезпечення їх достовірності.

Наукова новизна й теоретичне значення одержаних результатів полягають у тому, що:

– *вперше* розроблено модель виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва та визначено, обґрунтовано й експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва (забезпечення системної культурно-просвітницької позааудиторної виховної роботи у ВНЗ; сприяння художньо-творчій самореалізації студентів засобами музичного мистецтва; організація інтелектуально-розважального музичного дозвілля студентів; їх залучення до організації та проведення музичних соціальних проєктів благодійного характеру); визначено критерії (когнітивно-раціональний, мотиваційно-ціннісний, рефлексивно-діяльнісний), показники та рівні (високий, середній, низький) вихованості у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля;

– *уточнено* поняття «культура дозвілля студентів вищих педагогічних навчальних закладів» («інтегративна особистісна якість, що характеризується усвідомленням особистісної та соціальної цінності вільного часу і дозвілля, обізнаністю з ефективними формами дозвіллевої діяльності та спроможністю організовувати власне дозвілля з метою духовного розвитку, самовдосконалення, відпочинку, спілкування і творчої самореалізації»);

– *подальшого розвитку* набули зміст, методи і форми виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва у відповідності до культурно-просвітницького, художньо-творчого, інтелектуально-розважального та соціально-благодійного напрямів позааудиторної виховної роботи.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в упровадженні методики реалізації організаційно-педагогічних умов виховання в студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва в процесі спеціально організованої позааудиторної виховної роботи у відповідності до культурно-просвітницького, художньо-творчого, інтелектуально-розважального та соціально-благодійного напрямів; розробленні діагностичного інструментарію для визначення рівнів вихованості у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля та методичного забезпечення щодо здійснення музично-дозвіллевої діяльності студентів в умовах освітнього простору вищого навчального закладу. Матеріали дослідження та методичний посібник «Виховання культури дозвілля студентської молоді засобами музичного мистецтва» можуть бути використані

викладачами та кураторами академічних груп для змістовної організації дозвілєвої діяльності студентської молоді засобами музичного мистецтва, що сприятиме вихованню культури дозвілєвої діяльності.

Наукові положення дисертації **впроваджено** у виховний процес вищих педагогічних навчальних закладів: Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 818 від 06.12.2016 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/55 від 27.12.2016 р.), Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка (довідка № 2164 від 27.12.2016 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка № 6224/01-55/02 від 29.12.2016 р.). Усього дослідженням було охоплено 384 студенти.

Апробацію результатів дослідження здійснено на 9 конференціях різного рівня. Серед них: 2 **міжнародні** – «Социально-педагогическая и медико-психологическая поддержка развития личности в онтогэнезе» (Брест, 2016), «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2016); 7 **всеукраїнських** – «Професійна підготовка педагогічних кадрів в умовах інноваційної перебудови української національної освіти: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку» (Хмельницький, 2011), «Професійна компетентність в умовах реформування сучасної освіти» (Хмельницький, 2012), «Традиции и инновации в педагогике начальной школы» (Симферополь, 2012), «Актуальні проблеми мистецької освіти в системі вищої школи» (Херсон, 2014), «Актуальні питання мистецької педагогіки: здобутки, проблеми та перспективи» (Хмельницький, 2015), «Хорова музика в контексті мистецької освіти» (Кам'янець-Подільський, 2015), «Актуальні питання мистецької педагогіки: історія і сучасність» (Хмельницький, 2016).

Публікації. Результати дослідження відображені у 15 одноосібних публікаціях, з яких 6 статей у виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України з педагогічних наук, або у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз, а також 1 навчальний та 1 методичний посібник.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (193 найменування) та додатків, (13 на 38 сторінках) Дисертація містить 8 рисунків на 7 сторінках та 17 таблиць на 17 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 257 сторінку, основний зміст викладено на 190 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У *вступі* обґрунтовано вибір і актуальність теми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, сформульовано гіпотезу та завдання роботи, визначено основні методи експериментального дослідження, розкрито наукову новизну роботи, її теоретичне і практичне значення. Вказано на зв'язок дисертаційного дослідження з науковими програмами і планами,

представлено відомості про впровадження й апробацію основних положень дисертації.

У першому розділі «Виховання культури дозвілля студентської молоді як педагогічна проблема» – представлено узагальнений аналіз наукових джерел проблеми виховання як об'єкта наукової рефлексії у педагогічній спадщині минулого та сучасності; здійснено ретроспективний аналіз проблем вільного часу та дозвілля у педагогічній науці та практиці; здійснено дефінітивний аналіз поняття «культура дозвілля студентів вищих педагогічних навчальних закладів».

Аналіз наукових джерел засвідчив, що проблема виховання підростаючого покоління постійно знаходилася в полі зору провідних філософів і педагогів різних історичних епох і народів. Так, уже в епоху Стародавнього Світу вперше постало питання ролі держави як ініціатора всіх освітніх перетворень (Аристотель), тоді як бажаною кінцевою метою цього процесу визначалося виховання в молодого покоління таких особистісних якостей, як доброта, людяність, щирість, повага та відповідальність (Конфуцій, Платон, Сократ та ін.). Ці ідеї одержали своє продовження у працях педагогів-гуманістів доби Відродження (М. Монтень, Я. Коменський, Ф. Рабле, Е. Роттердамський та ін.), які особливого значення у вихованні особистісних якостей надавали доброчесності та гідності як основі будь-якого вчинку. Щодо просвітителів XVII-XVIII століття (Ж. Ж. Руссо, К. Гельвецій, І. Кант та ін.), то вони наголошували на необхідності виховання особистості, яка вільно діє, може оберігати саму себе, стати рівноправним членом суспільства і мати внутрішню цінність у своїх очах.

Щодо вітчизняної теорії і практики виховання, то у її фундамент лягли філософські ідеї та науково-педагогічні погляди таких видатних громадських діячів минулого, як Г. Сковорода, К. Ушинський, С. Русова (розуміння людини як найбільшої цінності у житті); Г. Ващенко та Х. Алчевська (виховання кращих національних традицій, патріотизму та здорової національної гідності); А. Макаренко та В. Сухомлинський (створення умов для повноцінного розвитку особистості, її прояву в тій сфері діяльності, що найбільше до вподоби та відповідає вродженим схильностям і задаткам) та ін.

Кінець XX – початок XXI століття ознаменувався переосмисленням освітніх парадигм, коли на зміну знаннево-центричним прийшли ціннісно-орієнтаційні концепції. Все частіше увага освітян зосереджується на питаннях створення відповідних умов для саморозвитку та самоствердження особистості на засадах гуманізації освітнього простору та демократизму (І. Бех). Виховна місія педагога за таких підходів має корелюватися безпосередньо культурними запитами суспільства, а успішність її реалізації значною мірою залежить не лише від освітніх технологій, а й від культурних традицій (Г. Тарасенко). Отже, в центрі уваги постає питання культуровідповідності виховання студентської молоді, що включає в себе культуру проведення вільного часу та дозвілля.

Аналіз наукових джерел, що мав місце в першому підрозділі нашого дисертаційного дослідження, засвідчує постійне зацікавлення ученими минулого і сучасності проблемою вільного часу і дозвілля, що визначається як

частина вільного часу, використання якого пов'язане «з активним освоєнням культурних цінностей, розважальною діяльністю та фізичною активністю» (Б. Брилін). Визначаючи організаційні засади дозвіллевої діяльності дітей і молоді, сучасні науковці особливу увагу звертають на вивчення її теоретико-методологічних засад, що полягають у чітко визначених: меті (передбачає можливість людини розкрити себе, піднятися до вищого рівня прояву своїх здібностей і повніше задовольнити постійно зростаючі потреби – В.Бочелюк); функціях (комунікативній, когнітивній, креативній, рекреаційній, духовній, соціальной, сімейно-побутовій, ціннісно-орієнтаційній, виховній, розвивальній, розважальній – І. Белецька, І. Гімро, С. Пащенко, Н. Яременко); принципах (системності, добровільності, диференціації, доступності та якості дозвіллевих послуг, відповідності дозвіллевих послуг місцевим умовам, інтересу, єдності реакції пізнання, спільності діяльності – А. Воловик, В. Воловик, Н. Яременко); методах і формах її організації.

Вивчаючи сутність і зміст поняття «культура дозвілля», у своїй роботі ми звернулися до наукових доробків сучасних науковців, які визначають її як спосіб організації та змістовну наповненість вільного часу з метою всебічного розвитку особистості та вираження своєї сутності (С. Сергієнко) та інтегративну якість, що виявляється на індивідуальному рівні організації вільного часу та реалізується через систему установок, знань, цінностей, емоцій у різноманітних видах дозвіллевої діяльності (грі, художній і технічній творчості, спорті та спілкуванні) (Т. Черніговець). Таке трактування цих термінів дало можливість сформулювати власне розуміння поняття *«культура дозвілля студентів вищих педагогічних навчальних закладів»*, що, на нашу думку, є інтегративною особистісною якістю, котра характеризується усвідомленням особистісної та соціальної цінності вільного часу і дозвілля, обізнаністю з ефективними формами дозвіллевої діяльності та спроможністю організовувати власне дозвілля з метою духовного розвитку, самовдосконалення, відпочинку, спілкування й творчої самореалізації.

У другому розділі «Стан реалізації виховного потенціалу музичного мистецтва у педагогічній теорії та практиці» – розкрито проблему реалізації виховного потенціалу музичного мистецтва у контексті філософсько-культурологічних і психолого-педагогічних вимірів; проаналізовано вітчизняну теорію та практику реалізації виховного потенціалу музичного мистецтва; здійснено критеріально-рівневу характеристику вихованості у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля.

У духовному й культурному поступі людства мистецтву завжди відводилася належна увага. Як зазначав Аристотель, людина, яка має досвід, вважається мудрішою за ту, котра має лише чуттєві сприйняття; а та людина, що володіє мистецтвом – мудріша за ту, яка має досвід. Це й не дивно, адже мистецтво є «феноменом культури», в якому фіксується і концентровано виражається людський досвід світоглядного самовизначення, досвід безпосередньої предметної реалізації цього самовизначення (Г. Тарасенко). Воно здійснює цілісний і особистісний вплив на людину, що визначається

включенням у процес художнього сприймання усіх рівнів її психіки – її відчуттів, почуттів, уявлень, інтелекту, пам'яті, інтуїції тощо (О. Ростовський).

Аналіз праць провідних фахівців у сфері музичного мистецтва засвідчує, що воно завжди було міцним і надійним засобом впливу на формування духовного світу особистості, її культурних та особистісних цінностей. Питання впливу музичного мистецтва на особистість постійно знаходилося в полі зору вітчизняних і зарубіжних філософів, педагогів і митців минулого й сучасності, які зазначали, що рух людини до мети має бути музичним, відзначеним життям і гармонією (П. Юркевич), а основою будь-якого виховання має бути народна пісня та музичний фольклор (М. Леонтович).

За могутнє джерело душевного збагачення, що неодмінно потрібно відкрити всім людям, вважав музику З. Кодай. Це те мистецтво, що має особливо значний емоційний вплив на особистість і відіграє величезну роль у вихованні духовного світу дітей і юнацтва (Д. Кабалевський), тому метою музичного виховання має бути розвиток загальнохудожніх та інтелектуальних здібностей, закладених самою природою, створення основи для розвитку музичного сприйняття та художнього творчого осмислення дійсності (Б. Яворський), розвиток здібності сприймати і цінувати музично-естетичне явище як частину суспільної свідомості (О. Михайличенко), пробудження творчих сил дітей і молоді, виховання в них любові до прекрасного та почуття особистої гідності (Я. Кушка) тощо. Саме цим визначається потужний виховний потенціал музичного мистецтва як засобу виховання культури дозвілля студентської молоді.

Із метою вивчення рівня вихованості культури дозвілля сучасної студентської молоді нами було проведено констатувальний етап педагогічного експерименту (на базі Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка та Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка). Відповідно до завдань, нами було визначено *критерії та показники* вихованості культури дозвілля, а саме: *когнітивно-раціональний* (знання сутності природи «вільного часу», «дозвілля» та «культури дозвілля», його особистісної та соціальної цінності; обізнаність у формах цікавого, змістовного музичного дозвілля); *мотиваційно-ціннісний* (мотиваційні характеристики самоорганізації власного дозвілля; потреба брати участь у музично-дозвіллевих заходах різного характеру); *рефлексивно-діяльнісний* (участь в організації та проведенні дозвіллевих заходів взагалі та у музично-дозвіллевих, зокрема; здатність до аналізу ефективності обраних форм організації власного дозвілля та самооцінки рівня прояву власної культури дозвілля).

Для вивчення рівня знань студентів щодо сутності природи «вільного часу», «дозвілля» та «культури дозвілля», його особистісної та соціальної цінності, а також обізнаності у формах цікавого, змістовного музичного дозвілля (когнітивно-раціональний критерій) ми скористалися опитувальником, побудованим за технологією «Методики дослідження незакінчених речень»

Сакса й Леві, відповідно до якої нами було запропоновано студентам продовжити речення: «Вільний час – це...», «Дозвілля – це...», «Культура дозвілля – це...». Із метою аналізу основних мотиваційно-ціннісних характеристик самоорганізації студентами власного дозвілля та ступеня сформованості потреби брати участь у музично-дозвіллевих заходах різного характеру (мотиваційно-ціннісний критерій) ми скористалися проєктивними вербальними методиками, а саме – написання міні-твору (роздуми на тему) «Проблема вільного часу у житті сучасної людини», в якому студенти мали змогу висловити свою думку щодо даної проблеми. Із метою вивчення характеру студентського дозвілля, безпосередньої участі студентів в організації та проведенні дозвіллевих заходів взагалі та музично-дозвіллевих зокрема, їхньої здатності до аналізу ефективності обраних форм організації власного дозвілля та самооцінки рівня прояву власної культури дозвілля (рефлексивно-діяльнісний критерій) нами було проведено анкетування та проєктивну графічну методику арт-колаж на тему «Мій вільний час» та «Моє дозвілля», у процесі створення якого студенти мали можливість вийти за рамки запропонованих і чітко структурованих питань анкети та більш вільно виявити свої дозвіллеві пріоритети.

Одержані результати дали змогу з'ясувати й охарактеризувати *рівні* вихованості культури дозвілля студентської молоді: *високий, середній і низький*. Зокрема, *високий рівень* вихованості у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля характеризується глибокими знаннями сутності природи «вільного часу» і «дозвілля» та усвідомленням їхньої особистісної та соціальної цінності, обізнаністю із ефективними способами організації власного вільного часу та дозвілля, цікавими і змістовними формами музичного дозвілля. Студенти цього рівня повною мірою мотивують самоорганізацію власного дозвілля та відчувають потребу в художньо-творчій самореалізації засобами музичного мистецтва; беруть активну участь у музично-дозвіллевих заходах різного характеру з метою власного духовного розвитку, самовдосконалення, відпочинку, спілкування і творчої самореалізації. Водночас, вони демонструють здатність до аналізу ефективності обраних форм організації власного дозвілля та здійснюють адекватну самооцінку рівня прояву власної культури дозвілля. Як правило, такі студенти активно самореалізуються у колективних формах дозвіллевої діяльності, де проявляють свої знання, уміння та навички.

Середній рівень вихованості культури дозвілля характеризується середнім рівнем обізнаності із сутністю природи вільного часу та дозвілля, засвідчує часткове усвідомлення його особистісної та соціальної цінності. Студенти цього рівня мало обізнані із формами цікавого, змістовного дозвілля, не проявляють бажання у художньо-творчій самореалізації засобами музичного мистецтва та зрідка беруть участь у музично-дозвіллевих заходах різного характеру. Вони не завжди здатні до аналізу ефективності обраних форм організації дозвілля та дещо завищують самооцінку рівня прояву власної культури дозвілля; здебільшого є пасивними споживачами музичного мистецтва та діють лише за вказівкою викладача чи куратора.

Низький рівень вихованості культури дозвілля характеризується відсутністю у студентів обізнаності з природою вільного часу та дозвілля. Студенти, які мають цей рівень, не мають бажання взагалі замислюватися про його особистісну та соціальну цінність, демонструють досить низький рівень сформованості умінь і навичок організації власного змістовного музичного дозвілля та не виявляють потреби в участі у музично-дозвіллевих заходах будь-якого характеру; не здатні до аналізу ефективності обраних форм організації власного дозвілля та самооцінки рівня прояву власної культури дозвілля. Структура проведення їхнього вільного часу збідніла і одностороння, а прояв творчості та креативності під час дозвіллевої діяльності цілком відсутній. Вони віддають перевагу самостійній організації дозвіллевої діяльності за межами вищого навчального закладу. Окрім того, в їхній поведінці часто спостерігаються прояви антикультурного дозвілля.

За результатами констатувального етапу експерименту з'ясовано, що для 12,54% студентів характерним є високий рівень вихованості культури дозвілля; середнім рівнем володіють 27,22% студентської молоді; низький рівень продемонстрували більшість респондентів – 60,24%. Це свідчить про домінування низького рівня вихованості культури дозвілля, недостатню обізнаність студентів із сутнісними характеристиками понять «вільний час», «дозвілля», «культура дозвілля» та їхньою роллю в житті людини; про невміння змістовно проводити своє дозвілля, організовувати та раціонально розподіляти свій вільний час. Можемо констатувати незначне місце в системі вільного часу студентської молоді видів дозвіллевої діяльності, пов'язаних безпосередньо з музичним мистецтвом. Перші позиції рейтингової таблиці займають пасивні форми дозвілля розважального характеру (проведення часу за комп'ютером, перегляд фільмів, спілкування з друзями, слухання музики), що свідчить про недостатню обізнаність студентської молоді з цікавими і змістовними формами музичного дозвілля та про відсутність навичок його ефективної організації.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва» здійснено моделювання процесу виховання в студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва; розроблено методiku реалізації організаційно-педагогічних умов виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва; прослідковано динаміку прояву рівнів вихованості культури дозвілля за результатами контрольного етапу педагогічного експерименту.

Розроблена нами модель виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва включає *цільовий* (визначає мету – позитивна динаміка підвищення рівня вихованості у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва), *методологічний* (визначає принципи, організаційно-педагогічні умови та методи виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва),

операційно-змістовий (відображає напрями та форми організації дозвілленої діяльності студентів у позааудиторній роботі ВНЗ, використання яких забезпечить реалізацію кінцевої мети моделі) і *результативний* (відображає кінцевий результат виховного процесу) блоки. Модель цього процесу представлена на рисунку 1.

Організаційно-педагогічними умовами, що сприяють вихованню у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва, визначено такі: забезпечення системної культурно-просвітницької позааудиторної виховної роботи у ВНЗ засобами музичного мистецтва; сприяння художньо-творчій самореалізації студентів у сфері музичного мистецтва; організація інтелектуально-розважального музичного дозвілля студентів; залучення студентів до організації та проведення музичних соціальних проектів благодійного характеру.

Упровадження першої організаційно-педагогічної умови – *забезпечення системної культурно-просвітницької позааудиторної виховної роботи у ВНЗ засобами музичного мистецтва* – реалізувалося через культурно-просвітницький напрям і передбачало щотижневе залучення студентів до роботи у проблемній групі під назвою «Любителі музичного мистецтва»; щомісячну підготовку та проведення музичних віталень із випуском тематичної стінгазети (наприклад – «Витоки українського хорового мистецтва», «Таємниці геніальності Петра Ілліча Чайковського», «Трепетні звуки романсу», «Витоки симфонічної музики: 104 симфонії Й. Гайдна» та ін.); екскурсії та перегляд театральних вистав (до музею Петра Чайковського у м. Браїлів (Вінницька обл.), Львівського Національного Академічного театру опери та балету імені С. Крушельницької, Київського Національного академічного театру опери та балету імені Т. Шевченка); відвідування концертних залів і філармоній (наприклад – концерт Національного заслуженого академічного українського народного хору України ім. Г. Верьовки, «Вечір фортепіанної музики з Лауреатом Міжнародних конкурсів Євгеном Геплюком», творчий вечір М. О. Балери за участю академічного козачого ансамблю пісні і танцю «Козаки Поділля» тощо). Серед методів виховної роботи нами було використано методи формування свідомості особистості (розповідь, бесіда, дискусія) та методи емоційного впливу (слухання і малювання музики, асоціативного сприйняття мистецьких творів, побудови візуальних рядів, роздумів про музику).

Друга організаційно-педагогічна умова – *сприяння художньо-творчій самореалізації студентів засобами музичного мистецтва* – реалізувалася через художньо-творчий напрям, що передбачав організацію та проведення таких форм виховної роботи, як: участь у роботі колективів художньої самодіяльності, конкурси на краще виконання музичних творів (сучасного зарубіжного естрадно-вокального мистецтва, календарно-обрядових пісень тощо), концертна діяльність (з нагоди Дня студента, Дня першокурсника, Дня вчителя, Дня святого Валентина, Дня 8-го Березня, 9-го Травня, святкування тижнів факультетів тощо). Серед методів виховної роботи основна увага приділялася методам самопізнання та самовиховання (спрямованим на формування в студентів відповідних умінь і навичок емоційно-вольової саморегуляції, що є необхідною

Рис. 1. Модель виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва умовою успішного виступу) та методам організації і стимулювання діяльності та поведінки (змагання, заохочення, створення ситуації успіху).

Третя умова – *організація інтелектуально-розважального дозвілля* – реалізовувалася через інтелектуально-розважальний напрям, що передбачав залучення студентів до організації та участі в розважально-ігрових програмах (музична вікторина «Стежками музичного мистецтва», «Угадай мелодію», «Поле чудес») та музичних розвагах (святкування дня Андрія Первозванного, музична гуморина, дискотеки).

Реалізація четвертої організаційно-педагогічної умови – *залучення студентів до організації та проведення музичних соціальних проектів благодійного характеру* – передбачала залучення майбутніх педагогів до підготовки і проведення таких дозвіллевих форм роботи, як благодійні музичні вистави, музичні лекції і концерти для дітей, які перебувають у дитячих будинках і притулках, а також участь у благодійному проекті «Веселий лікар».

Порівняння результатів констатувального і контрольного замірів засвідчило позитивну динаміку ефективності виховання в студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва в ЕГ, де кількість респондентів високого рівня збільшилася на 8,56%, із середнім рівнем – на 24,46%; водночас значно знизився відсоток респондентів із низьким рівнем вихованості культури дозвілля – на 33,02%.

У представників КГ позитивні зміни менш виражені; виявлено несуттєве підвищення високого рівня: кількість респондентів зросла на 1,84%; середнього рівня – на 1,37%; відсоток респондентів із низьким рівнем вихованості культури дозвілля зменшився, лише, на 3,21% (табл. 1).

Таблиця 1.

Динаміка виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва

Рівні вихованості культури дозвілля	Експериментальна група		Динаміка, %	Контрольна група		Динаміка, %
	початок експерименту	кінець експерименту		початок експерименту	кінець експерименту	
	%	%		%	%	
Високий	17,43	25,99	+8,56	16,97	18,81	+1,84
Середній	22,94	47,40	+24,46	22,48	23,85	+1,37
Низький	59,63	26,61	-33,02	60,55	57,34	-3,21

За результатами статистичної обробки даних (застосування t-критерію Стьюдента) виявлено, що зміни у вихованості культури дозвілля є статистично значущими лише у студентів експериментальної групи.

Отже, ефективність розробленої моделі виховання в студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва доведена. Вірогідність результатів дослідно-експериментальної роботи підтверджено за допомогою методів математичної статистики.

ВИСНОВКИ

У дисертації запропоновано новий підхід до вирішення проблеми

виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва. Результати дослідження засвідчили досягнення мети, розв'язання завдань, доведення і дали підстави для таких висновків:

1. Проблема виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва є актуальною, але не достатньо вивченою.

Розгляд проблеми виховання в контексті об'єкта наукової рефлексії в педагогічній спадщині минулого та сучасності засвідчив неабияку увагу до цього питання з боку філософів, педагогів різних історичних епох, які цей процес розглядають як мистецтво, застосування якого повинно удосконалюватися багатьма поколіннями, розвиваючи людську природу так, щоб вона досягала свого призначення. Початок ХХІ століття характеризується зміною освітніх парадигм, за яких увага освітян зосередилася на питаннях створення відповідних умов для саморозвитку і самовираження молодого покоління, а виховний процес ґрунтується на засадах демократизму, де розвиток особистості здійснюється вільно, без примусу, з усвідомленням самоцінності кожної особистості як суб'єкта своєї життєдіяльності.

Здійснений ретроспективний аналіз наукових праць із проблем вільного часу та дозвілля людини дозволив констатувати, що організація вільного часу є значним фактором впливу на особистісний розвиток дітей та дорослих. Не зважаючи на зовнішню подібність, поняття «вільний час» не можна підмінити поняттям часу «відпочинку». Вільний час можна проводити у формі дозвілля, але повністю до нього не зводиться, оскільки у дозвіллевій сфері відбувається залучення до життєвих цінностей, звеличуються універсальні потреби і здібності, здійснюється багатогранна соціально-значима життєдіяльність, вільне виявлення здібностей людини. Пріоритетним у дозвіллевій діяльності науковці вважають саме активну участь людини у створенні культурно-освітніх цінностей, а не простого їх споживання.

Аналіз наукових праць, присвячених питанням теоретико-методологічних засад організації дозвіллевої діяльності дітей та молоді, засвідчив наявність у їх змісті понять «культура дозвілля» та «дозвіллева культура особистості», трактування яких дало можливість для формування нами власного бачення цього явища. Так, у межах нашого дослідження поняття «культура дозвілля студентів вищих педагогічних навчальних закладів» ми розглядаємо як інтегративну особистісну якість, що характеризується усвідомленням особистісної та соціальної цінності вільного часу і дозвілля, обізнаністю з ефективними формами дозвіллевої діяльності та спроможністю організовувати власне дозвілля з метою духовного розвитку, самовдосконалення, відпочинку, спілкування і творчої самореалізації.

Окрім того, в межах роботи здійснено дослідження специфіки реалізації виховного потенціалу музичного мистецтва в зарубіжній і вітчизняній педагогічній теорії та практиці. Доведено, що мистецтво як засіб реалізації «верховинних цінностей шляхом культивування вищих людських якостей» завжди було «значною цінністю, що прикрашає життя людини, робить її

шляхетною, збагачуючи духовний світ». Виховний потенціал мистецтва взагалі і музичного, зокрема, є потужним інструментом впливу на свідомість і самосвідомість молодого людини. Саме мистецтво справляє на людину цілісний і особистісний вплив, який визначається включенням у процес художнього сприймання всієї особистості людини через взаємодію в художньому переживанні всіх рівнів її психіки: відчуттів, почуттів, уявлень, інтелекту, пам'яті, інтуїції тощо.

Здійснений аналіз теоретичних і методологічних засад музичного виховання дозволив визначити його специфіку та сутність через призму таких його категорій, як мета, завдання, принципи, форми, методи музичного виховання та обґрунтувати цінність музичного мистецтва в системі чинників виховання культури дозвілля студентської молоді.

2. Із метою вивчення реального стану вихованості культури дозвілля студентів вищих педагогічних навчальних закладів під час констатувального етапу педагогічного експерименту ми визначили критерії та показники: когнітивно-раціональний (знання сутності природи «вільного часу», «дозвілля» та «культури дозвілля», його особистої та соціальної цінності; обізнаність із формами цікавого, змістовного музичного дозвілля); мотиваційно-ціннісний (мотиваційні характеристики самоорганізації власного дозвілля; потреба брати участь у музично-дозвіллевих заходах різного характеру); рефлексивно-діяльнісний (участь в організації та проведенні дозвіллевих заходів взагалі та музично-дозвіллевих, зокрема; здатність до аналізу ефективності обраних форм організації власного дозвілля та самооцінки рівня прояву власної культури дозвілля). Означені критерії дозволили встановити рівні вихованості у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля, а саме: високий, середній та низький.

Зведені результати констатувального етапу педагогічного експерименту засвідчили домінування низького (60,24%) рівня вихованості культури дозвілля студентів, тоді як середній рівень продемонстрували 27,22%; високий – лише 12,54%.

3. У відповідності до завдань дослідження була розроблена модель виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва, спрямована на підвищення в них рівня вихованості культури дозвілля засобами музичного мистецтва, що включала цільовий, методологічний, операційно-змістовий і результативний блоки; визначено й обґрунтовано організаційно-педагогічні умови виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва (забезпечення системної культурно-просвітницької позааудиторної виховної роботи у ВНЗ; сприяння художньо-творчій самореалізації студентів засобами музичного мистецтва; організація інтелектуально-розважального музичного дозвілля студентів; залучення студентів до організації та проведення музичних соціальних проєктів благодійного характеру). Реалізація визначених організаційно-педагогічних умов здійснювалася у відповідності до обґрунтованих у методологічному та операційно-змістовому блоці моделі принципів, методів та організаційних

форм виховання культури дозвілля через культурно-просвітницький, художньо-творчий, інтелектуально-розважальний і соціально-благодійний напрями позааудиторної виховної роботи у ВНЗ педагогічного спрямування.

4. Експериментальна перевірка ефективності розробленої методики реалізації організаційно-педагогічних умов виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва на контрольному етапі наукового дослідження засвідчила наявність позитивної динаміки студентів експериментальної групи у порівнянні з констатувальним етапом. Зіставлення показників вихованості культури дозвілля студентської молоді в ЕГ і КГ підтвердило, що впровадження запропонованих педагогічних умов істотно вплинуло на підвищення рівнів вихованості у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва.

Здійснене дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. Перспективним вважаємо розв'язання проблеми виховання світоглядної культури у студентів педагогічних вищих навчальних закладів засобами художньо-трудої діяльності. Подальше вирішення проблеми потребує дослідження можливостей спеціальної підготовки викладачів вищих навчальних закладів щодо виховання культури дозвілля майбутніх учителів засобами мистецтва та можливої трансформації традицій організації позааудиторної вихованої роботи у вищих навчальних закладах педагогічного спрямування у відповідності до наявних тенденцій гуманізації та гуманітаризації освітнього простору.

Зважаючи на актуальність досліджуваної теми, вважаємо за доцільне впровадити у виховний процес вищих педагогічних навчальних закладів авторську модель виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Баранецька Ю. М. Виховний потенціал музичного мистецтва як об'єкт науково-педагогічної рефлексії / Ю. М. Баранецька // Актуальні питання мистецької педагогіки : зб. наук. праць [гол. ред. І. М. Шоробура]. – Хмельницький : Поліграфіст-3, 2016. – С. 4-8.

2. Баранецька Ю. М. Проблема виховання дітей та молоді в історії зарубіжної та вітчизняної педагогічної думки: філософсько-культурологічний аспект / Ю. М. Баранецька // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць [редкол. І. А. Зязюн (голова) та ін.]. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. – Вип. 32. – С. 79-84.

3. Баранецька Ю. М. Ідеї виховання підростаючого покоління у педагогічній спадщині вітчизняних педагогів-гуманістів А. Макаренка та В. Сухомлинського / Ю. М. Баранецька // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць [гол. ред. І. М. Шоробура]. – Хмельницький : ХГПА, 2013. – Вип. 14. – С. 39-42.

4. Баранецька Ю. М. Стан сформованості культури дозвілля студентської молоді на сучасному етапі розбудови вітчизняної системи освіти (за

результатами констатувального експерименту) / Ю. М. Баранецька // Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. праць [внесений до Переліку наукових фахових видань України з педагогічних наук та до міжнародної науково-метричної бази INDEX COPERNICUS]. – Кам'янець-Подільський : ПП Зволейко Д. Г., 2015. – Вип. 20 (2), ч.1. – С. 26-32.

5. Баранецька Ю. М. Моделювання процесу виховання культури дозвілля у студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Ю. М. Баранецька // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць [редкол. : Р. С. Гуревич (голова) та ін.]. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2017. – Вип. 47 – 131-135.

6. Баранецька Ю. М. Методичні засади виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва / Ю. М. Баранецька // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К. : Гнозис, Вип. 37-1. – Том 5(73). – 2017. – С. 52-60.

Статті в зарубіжних наукових періодичних виданнях

7. Баранецкая Ю. Н. Проблема воспитания культуры досуга будущих учителей в педагогической теории и практике / Ю. Н. Баранецкая // Социально-педагогическая и медико-психологическая поддержка развития личности онтогенеза : сб. науч. трудов – Брест. : 2016. – С. 45-49.

Наукові праці апробаційного характеру

8. Баранецька Ю. М. До питань виховання підростаючого покоління у творчій спадщині вітчизняних педагогів / Ю. М. Баранецька // Сьомі педагогічні читання пам'яті М. М. Дарманського: професійна компетентність педагогів в умовах реформування сучасної освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції. – Хмельницький : ХГПА, 2012. – С. 27-29.

9. Баранецька Ю. М. До питань музично-педагогічної діяльності К. Г. Стеценка / Ю. М. Баранецька // Питання професійної компетентності майбутнього вчителя музики : навчально-методичний посібник [Упорядн. М. В. Ярова, Л. Д. Ковтонюк, Р.С. Гуцал, І.А. Гавран та ін.]. – Хмельницький : НВВ ХГПА, 2013. – С. 61-66.

10. Баранецька Ю. М. Постать Євгена Козака на теренах українського хорового мистецтва / Ю. М. Баранецька // Хорова музика в контексті мистецької освіти : матеріали Обласн. наук.-практ. конф. (Кам'янець-Подільський, 14 трав. 2015 р.). – Кам'янець-Подільський, 2015. – С. 16-20.

11. Баранецька Ю. М. Проблема виховання в історії педагогічної думки : ретроспективний огляд / Ю. М. Баранецька // Традиции и инновации в педагогике начальной школы. – Симферополь : ФЛП НОСКОВ А.В., 2012. – Вып. 3. – С. 83-86.

12. Баранецька Ю. М. Сучасна хорова музика як засіб музично-естетичного виховання дітей : теоретичний аспект / Ю. М. Баранецька // Питання професійної компетентності майбутнього вчителя музики : навчально-

методичний посібник [упорядн. М. В. Ярова, Л. Д. Ковтонюк, Р. С. Гуцал, І. А. Гавран та ін.]. – Хмельницький : НВВ ХГПА, 2015. – Вип. 2. – С. 10-14.

13. Баранецька Ю.М. Хоровий колектив як один із видів організації гурткової форми позакласної виховної роботи в ВНЗ / Ю. М. Баранецька // Питання професійної компетентності майбутнього вчителя музики : навчально-методичний посібник [Упорядн. М. В. Ярова, Л. Д. Ковтонюк, Р. С. Гуцал, І. А. Гавран та ін.]. – Хмельницький : НВВ ХГПА, 2015. – С. 28-29.

Праці, що додатково відображають наукові результати дослідження

14. Баранецька Ю. Виховання культури дозвілля студентської молоді засобами музичного мистецтва : методичний посібник / Ю. Баранецька. – Хмельницький : Центр мистецтва і дизайну ХГПА, 2016. – 108 с.

15. Сторінками життя та творчості видатних українських композиторів : навчальний посібник / [Упорядн. Ю. М. Баранецька]. – Віньківці. : 2013. – 88 с.

АНОТАЦІЇ

Баранецька Ю.М. Виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, Вінниця, 2017.

Дисертація присвячена проблемі виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва. Визначені та теоретично обґрунтовані організаційно-педагогічні умови виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва. Розроблена і експериментально перевірена методика реалізації організаційно-педагогічних умов виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля на основі музичного мистецтва в процесі позааудиторної роботи зі студентами педагогічних спеціальностей.

У роботі експериментально доведено, що спеціально організована музично-мистецька діяльність з дотриманням означених організаційно-педагогічних умов сприяє як кількісним, так і якісним змінам у рівні вихованості культури дозвілля студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

Ключові слова: культура дозвілля студентів вищих педагогічних навчальних закладів, виховний потенціал музичного мистецтва, організаційно-педагогічні умови виховання культури дозвілля студентів, методика реалізації організаційно-педагогічних умов.

Баранецкая Ю.Н. Воспитание у студентов высших педагогических учебных заведений культуры досуга средствами музыкального искусства. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 – теория и методика воспитания. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, Министерство образования и науки Украины, Винница, 2017.

Диссертационное исследование посвящено проблеме воспитания у студентов высших педагогических учебных заведений культуры досуга средствами музыкального искусства.

В работе представлены результаты обобщенного анализа научных исследований, посвященных вопросам социальной ценности свободного времени и проблеме воспитания культуры досуга; раскрыты теоретико-методологические основы педагогики досуга, определено содержание понятия «культура досуга».

Отдельное внимание уделено воспитательному потенциалу музыкального искусства в контексте философско-культурологических и психолого-педагогических аспектов; проанализирована отечественная и зарубежная теория и практика реализации воспитательного потенциала музыкального искусства, определено его место в структуре свободного времени студенческой молодежи и состояние воспитанности ее культуры досуга (по результатам констатирующего этапа педагогического эксперимента).

В диссертации интерпретировано понятие «культура досуга студентов высших педагогических учебных заведений» как интегративное личностное качество, которому характерны осознание личностной и социальной ценности свободного времени и досуга, осведомленность в эффективных формах досуговой деятельности и способность организовывать собственный досуг с целью духовного развития, самосовершенствования, отдыха, общения и творческой самореализации. Определены критерии и показатели воспитанности культуры досуга у студентов высших педагогических учебных заведений: когнитивно-рациональный (знание природы «свободного времени», «досуга» и «культуры досуга», их личностной и социальной ценности; осведомленность в формах интересного, содержательного музыкального досуга); мотивационно-ценностный (мотивационные характеристики самоорганизации собственного досуга; потребность принимать участие в музыкально-досуговых мероприятиях различного характера); рефлексивно-деятельностный (участие в организации и проведение досуговых мероприятий в целом и музыкально-досуговых непосредственно; способность анализировать эффективность избранных форм организации собственного досуга и самооценка уровня проявления собственной культуры досуга). Определены и охарактеризованы уровни воспитанности у студентов высших педагогических учебных заведений культуры досуга: высокий, средний и низкий.

С целью повышения уровня воспитанности у студентов высших педагогических учебных заведений культуры досуга средствами музыкального искусства разработана модель, состоящая из целевого, методологического, операционно-содержательного и результативного блоков. Определены, теоретически обоснованы и экспериментально проверены организационно-педагогические условия воспитания у студентов высших педагогических

учебных заведений культуры досуга средствами музыкального искусства (обеспечение системной культурно-просветительской воспитательной работы в высшем учебном заведении средствами музыкального искусства; содействие художественно-творческой самореализации студентов в области музыкального искусства; организация интеллектуально-развлекательного музыкального досуга студентов; привлечение студентов к организации и проведению музыкальных социальных проектов благотворительного характера).

Экспериментально доказано, что специально организованная внеаудиторная воспитательная работа средствами музыкального искусства способна содействовать как количественным, так и качественным изменениям уровней воспитанности культуры досуга у студентов высших педагогических учебных заведений

Ключевые слова: культура досуга студентов высших педагогических учебных заведений, воспитательный потенциал музыкального искусства, организационно-педагогические условия воспитания культуры досуга студентов, методика реализации организационно-педагогических условий.

Baranetska Yu. M. Upbringing Students of Higher Pedagogical Educational Institutions Leisure Time Culture by Means Of Music Art. – Manuscript.

Thesis on attaining a scientific degree of the candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.07 - Theory and Methods of Education. – Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynskiy. Ministry of professional Education and Science of Ukraine, Vinnytsia, 2017.

The thesis deals with the problem of upbringing students of higher pedagogical educational institutions the leisure time culture by means of music art. Organization-pedagogical conditions of upbringing students of higher pedagogical educational institutions the leisure time culture by means of music art have been determined and grounded. The methods of realization of organization-pedagogical conditions of upbringing students of higher pedagogical educational institutions the leisure time culture on the basis of music art in the process of extracurricular work with students of pedagogical specialties have been worked out and experimentally verified.

It is experimentally proved in the research that specially organized music-artistic activity holding to the mentioned organization-pedagogical conditions favors both quantitative and qualitative changes in the level of breeding of the leisure time culture of students of higher pedagogical educational institutions.

Key words: leisure time culture of students of higher pedagogical educational institutions, upbringing potential of music art, organization-pedagogical conditions of upbringing the leisure time culture of students, methods of realization of organization-pedagogical conditions.